

Flere forsvundne dokumenter

Det har vakt betydelig opsikt, at arkivet til nevnden for industri og omsetning er forsvunnet. Det dreier sig om tre til fem jernskap. Særlig er det eiendommelig, at der gikk over 2½ år etter frigjøringen før dette faktum blev bragt på det rene. Det skjedde først, da politiet hadde fått riksadvokatens ordre til å skaffe arkivet. Dettas betydning for det økonomiske landssvikoppgjør er uomtvistelig.

Men der er flere forsvundne dokumenter.

Allerede før administrasjonsrådets dannelse hadde Oslo kommune under ledelse av rådmann Hartmann tatt fatt på Fornebo flyplass. Det skjedde etter en hård taugtrekning med entreprenørene som under ledelse av arkitekt Odd Nansen motsatte sig arbeidet, som de ikke ønsket å utføre. Hvor sterkt Oslo kommune har vært presset av tyskerne, er ikke godt å si.

Imidlertid skriver Paul Hartmann 20. april til administrasjonsrådet, som i mellomtiden var blitt dannet, at han er kommet i tvil om han har handlet riktig. Denne tvil deles på en synlig av administrasjonsrådet, som hvenken sier jo eller nei, men oversender saken til Justisdepartementet til uttalelse og så hører man ikke mer til den.

Imidlertid forklarer sorenskriver Harbek — medlem av administrasjonsrådet — at han skaffet sig et P. M. fra høiesterettsdommer Klæstad og et fra byråchef Hiorthøi i Justisdepartementets lovavdeling. Det skulde være fra såpass kyndig juridisk hold, som der kan skaffes i Norge. Der er da også senere konferert til stadighet med de to herrer. Deres uttalelser som særlig de av dem utarbejdede P. M., er av avgjørende betydning for alt arbeid for tyskerne sommeren 1940. De har også vært bestemmende for administrasjonsrådets standpunkt. Men P. M.-ene er borte, og ingen av de nevnte herrer husker noen ting.

Saken er høist eiendommelig. Glemme kan alle. Men man bør ikke kunne glemme sine standpunkter, selv om man står tyllende overfor detaljer.

Av

direktør Lorentz Vogt

Et P. M. avlevert til Justisdepartementets chef er et offisielt dokument som har sin naturlige plass i Justisdepartementets arkiv. Det vil være av interesse å få konstatert om der er flere dokumenter i det arkiv, som ikke er der. Det er også beklagelig, at disse ting ikke blev optatt jevnlig ved frigjøringen. Den gang var folks hukommelse friskere enn nu.

Men man står atter overfor et av de mange eksempler på, hvor skjebnesvangert det er, at opgjøret er begyndt i den gale ende. Man har tatt fatt i de enkelte saker istedetfor først å granske utgangspunktet. Hvordan hadde centraladministrasjonen den gang lagt saken op?

Det samme møter oss på et annet felt. Der blev sommeren 1940 foretatt en rekke studieturer til Tyskland. Det var pressfolk, politfolk, industridrivende og arbeidere m. v. Disse studieturer resulterte for pressfolkene vedkommende i forskjellige begeistrede skildringer av Tyskland. Resultatet for andres vedkommende lar sig vanskeligere konstatere.

Det er selvsagt, at disse reiser er helt uforenlig med det syn man nu

har om den ubetingede motstandsvilje, om den ubønnhørlige kampånd, hvorav alle mennesker var besjelet etter hvad der sies. Mange som har deltatt i disse turer har vært chikanert på forskjellig vis delvis også under det rettslige opgjør. Men hvordan så man den gang på disse ting? Hvordan kom disse turer istand? Det riktige hadde vært, at alle disse ting var behandlet samlet og at man hadde fått en generell rettledning. Det vilde klarnet begrepene. Nu kommer enkelttilfelle fram under noen saker rent tilfeldig. I premissene til den frifinnende dom over de seks polititjenste i Skien heter det bl. a.:

«Angående Bjervas og Kvisles studietur til Tyskland så fant den sted i juli 1940 i henhold til et sirkulære fra Justisdepartementet. (Dettas chef var den gang sorenskriver Harbek). Sorenskriver Hagen, som den gang var politifullmektig i Oslo har forklart,

at Tysklandsturen blev arrangert av politimester Welhaven i forståelse med administrasjonsrådet, antagelig på foranledning av tyske myndigheter. Man kunde efter vidnets mening ikke si, at det var noe unasjonalt i å bli med på turen».

Det er grei skuring. Men det vilde spart folk for meget arbeid og mange ergrelser om alle studieturene var blitt belyst under ett. Det er slett ikke så, at et godt grunnleggende arbeid sinker sakenes gang. Tvertom.

Vi har det samme spørsmål med

hensyn til avertissementer i «Fritt Folk» og «Deutsche Zeitung». Var det straffbart eller ikke straffbart å avertere i disse blad? En generell gjennomgåelse av alle annonser i disse blad vilde gitt et bilde av situasjonen. Nu oplevet man nylig under en rettssak følgende:

Aktor bebreider sterkt tiltalte at denne har avertert i «Fritt Folk».

Tiltalte mener, at der ikke kan ha vært noe uriktig heri. Hadde han enda avertert i Deutsche Zeitung!

Aktor er enig i, at det siste vilde vært ennu verre.

Tiltalte fremlegger aktors eget avertissement i Deutsche Zeitung. Det gjaldt en leilighet som blev tilbudt til tyskerne.

Pinlig taushet i retten.

I en nylig av Høiesterett stafestet byrrettsdom heter det om en i 1941 og 1942 fortsatt annonsering i Deutsche Zeitung:

«Retten finner det godtgjort at annonsen ikke var tegnet i hensikt å skaffe, og at den heller ikke skaffet N. N. nye tyske kunder. Annonseringen kan da ikke i og for sig gi firmaets virksomhet noen lavstverdig karakter, selv om den jo var egnet til å stille firmaet i et uheldig lys».

Så nu vet vi det — tre år efter frigjøringen. Men tenk om selve averteringsspørsmålet i tide var prinsipielt behandlet for alle firmaer og enkelt personer under ett?

Nei, man er begyndt i den gale enden.

LORENTZ VOGT